

DOI 10.36074/logos-24.11.2023.72

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН І ПОВЕДІНКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У БОЙОВИХ УМОВАХ

Кернас Андрій В'ячеславович

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри Практичної психології
Одеський національний морський університет

Король Олег

студент 3 курсу факультета Психології
Національний університет «Одеська політехніка»

УКРАЇНА

Постійна загроза життю, здоров'ю, постійна зміна бойової обстановки, тривалі навантаження, які нерідко перевищують межі людських можливостей, втрата бойових товаришів, участь у жорстокому насильстві по відношенню до ворога мають величезний вплив на психіку учасників бойових дій.

За оцінками експертів, близько 90% військовослужбовців відчувають у бою страх у явно вираженій формі. При цьому у 25% з них страх супроводжується нудотою, блюванням, у 20% - нездатністю контролювати функції сечовипускання та кишечника. Поруч досліджень встановлено, що приблизно 30% солдатів мають найбільший страх перед боєм, 35% - у бою і 16% - після бою[1].

У дослідженнях військових фахівців вказується на те, що в бою лише 20 - 25% солдатів самостійно виявляють необхідну активність (ведуть прицільний вогонь, доцільно переміщуються на полі бою і т. п.), а інші проявляють активність, лише перебуваючи на увазі у командира. За його відсутності вони ховаються в безпечне місце, імітують вихід з ладу техніки, зброї, психічну чи фізичну травму, «супроводжують» у тил поранених товаришів по службі.

Німецький дослідник Е. Дінтер виявив, що процес адаптації до бойових дій триває приблизно 15 - 25 діб, після чого військовослужбовець досягає піку морально-психологічних можливостей. Після 30 - 40 діб безперервного перебування в безпосередньому зіткненні з противником настає виснаження духовних та фізичних сил. Р. А. Габріель вважає, що якщо після 45 діб безперервного перебування на полі бою військовослужбовець не будуть відправлені в тил, то вони за своїми психофізіологічними можливостями виявляться небоєздатними. Аналогічної точки зору дотримуються американські психіатри Р. Свонк та У. Маршан. На їхню думку, у 98% військовослужбовців, які безперервно беруть участь у бойових діях протягом 35 діб, виникають ті чи інші психічні розлади[2].

Несприятливий впливом геть психологічний стан особового складу надає також порушення ритмів життєдіяльності (звичного чергування активної діяльності, сну, відпочинку, прийому їжі), незвична місцевість, часта зміна кліматичних умов, погані погодні умови.

Встановлено, що складна бойова обстановка викликає серйозні психологічні розлади і повну втрату боєздатності на певний час у воїнів зі слабким типом нервової системи (серед військовослужбовців їх близько 15%). В аналогічних умовах воїни із середнім типом нервової системи (таких близько

70 %) зменшать активність бойових дій лише на короткий час. Воїни з сильним типом нервової системи (їх приблизно 15%) не зазнають відчутного психотравмуючого впливу бойової обстановки.

Під час Другої світової війни в американській армії через психічні розлади було виведено з ладу 504 тис. військовослужбовців, а близько 1 млн. 400 тис. мали різні психічні порушення, які на деякий час виключали участь у бойових діях. Під час Корейської війни і війни у В'єтнамі психогенні втрати в армії США становили 24 - 28% від чисельності особового складу, який безпосередньо брав участь у бойових діях.

Важливе значення для психологічного стану військовослужбовців мають віра, забобони, символи-цінності, способи регулювання психічних станів (ритуали, обряди тощо)[2].

Багато хто з військових засвоює собі, часто цілком щиро і на переконання в необхідності цього, особливу фізіономію, звички, мовлення. Ця манера, так би мовити напускна, зникає в бою непереможно і замінюється іншою, що відповідає вродженим інстинктам людини. Там люди гарного гарту та дійсно хоробрі виявляють цю якість блискуче; інші, у звичайний час жваві на словах, коли йдеться про війну, впадають у похмуре, вбите мовчання; хоробрі на словах, завжди, мабуть, готові на бій і тому набули теоретичну репутацію безстрашності, є глибоко зніяковілими; деякі навіть ганебно зникають під час справи, не здатні приборкати своє хвилювання та оцінити його наслідки. Треті, хоч і схильні до болісної тривоги, стримують її зусиллям волі; але вони нічого не бачать, не чують, не можуть зібрати своїх думок і однаково нездатні передбачати або бути передбачуваними. Люди холоднокровні, лагідні, вважаються часто боязкими в мирний час виявляють захоплюючу хоробрість і дають найкращий приклад; божевільні, у яких, мабуть, голова не зовсім гаразд, виявляють спокій, здоров'я судження, розпорядність у несподіваних розмірах. У всьому бій є безпомилковий селище, що дає міру здібностей і мужності кожного, крім нього і незалежно від нього.

Після битви більшість тих, що залишилися в живих, помалу приймають свою звичайну манеру і фізіономію, мабуть і не пам'ятаючи навіть про своє перетворення під час бою; і видається тоді спостереженню інше, нове видовище; кожен у міру, що допускається його становищем, посилюється утвердити у себе славу успіху, відхилити відповідальність невдачу. Самолюбство, гордість, честолюбство змушують пускатися в витівки, які часто бувають не щирі і навіть погані. Бій, під час якого служили спільній справі з особою, мимоволі відкритою, вже забутий; починається інший бій - особистих інтересів. Не один спритник є перед загальною думкою в масці і вимагає його прихильності, з місцем у бюлетені та нагородному списку. І від цього скільки сумнівних подвигів, які отримали честь опублікування! Скільки подвигів дійсної хоробрості і самовідданості проходять безвісно, або впізнаються занадто пізно завдяки тому, що винуватці цих подвигів не трубили про них, або ж поплатилися за них життям, що часто буває; або ж, нарешті, важко понівечені, не є в наявності.

Часто мені доводилося бачити все це і щоразу ставало важко; це експлуатація війни, в якій убиті, поранені, безвісти зниклі та скромні програють; що залишилися живими, перебувають у наявності і нахабні - виграють.

Серед американських військових є вислів «Погляд на тисячу ярдів», який використовують, коли мова заходить про солдата з настільки невіршеним

поглядом, ніби він дивиться за межу реальності і незрозуміло, що відбувається в його голові. Це словосполучення використовується для опису стану солдатів, які пережили тривалий стрес або сильне потрясіння, що травмувало психіку. Фото, на яких вдалося відобразити погляд на тисячу ярдів, викликають дивне відчуття — раптово стає зрозуміло, що людський розум може ось так запросто повністю зупинити свою роботу, як механічний годинник, що зламався. Ступор для якого характерний такий погляд – це захисна реакція психіки на нестерпні для неї умови бойових дій. Так мозок захищається від перевантаження і бойової психічної травми, при чому часто успішно, стан повної відчуженості і розфокусування може скоро закінчитися і солдат знову повернеться в норму. Історія Вирази почалася з картини "Погляд на 2000 ярдів" написаної військовим художником Томасом Лі під час битви з японськими військами на острові Палау в Мікронезії, Лі присутній на полі бою зіткнувся з безліччю солдатів, які після чергового штурму на якийсь час впадали в ступор набували цього характерного погляду.

Ось що про це говорив сам художник: «Я бачив людей із таким виразом обличчя. Воно було в мене самого. Відчувається скутість, і м'язи не слухаються, коли ви намагаєтеся посміхнутися, або виявити емоцію, або заговорити».

Взагалі вираз «Погляд на тисячу ярдів» є розбійною формою Бойової психічної травми, яку переживає солдат. Погляд на тисячу ярдів став дуже активно обговорюватися після закінчення Другої Світової, хоча подібним реакція не була в новинку про неї писали ще автори давнини. Особливу популярність цей термін отримав у часи Війни у В'єтнамі фотографи активно використовували для антивоєнної пропаганди. Погляд на тисячу ярдів це не тільки військове явище в принципі воно може зустрітися у будь-якої людини, яка пережила потужну психологічну травму, аварійне відключення розуму, який ми бачимо на подібних фотографіях саме тим і захоплює і одночасно турбує, такий механізм є в кожному з нас.

Психоемоційний стан військовослужбовців у бойових умовах може бути дуже складним і впливати на їх поведінку. Ось декілька факторів, що можуть відігравати роль у формуванні такого стану:

1. Стрес: Бойові умови можуть бути дуже стресовими для військовослужбовців. Постійна загроза для життя та інтенсивність боїв можуть викликати тривожність, нервозність та інші симптоми стресу.

2. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): Військовослужбовці, які були свідками або вижили в травматичних ситуаціях, можуть розвинути ПТСР. Це стан, що характеризується повторюваною переживаністю травматичного досвіду, сильною тривогою, роздратуванням та ретельним униках.

3. Втома: Передова служба, великі фізичні навантаження та недостатній сон можуть призводити до значної втоми. Це може вплинути на рішення та реакції військовослужбовців.

4. Гнів та агресія: Бойові умови можуть створювати відчуття гніву і агресії. Стрес, нервові напруження та постійна загроза можуть сприяти з'явленню емоційної нестабільності, що може впливати на поведінку військовослужбовців.

Щоб допомогти військовослужбовцям в управлінні психоемоційним станом і поведінкою в бойових умовах, важливо забезпечити підтримку та доступ до психологічної допомоги. Командування повинно займатися не тільки фізичними, а й психологічними потребами своїх військовослужбовців. Планування регулярних перерв, доступ до консультування психологів та надання можливості для відновлення можуть сприяти зменшенню психоемоційного напруження та підтримці позитивної поведінки в ситуаціях бойових дій.

У бойових умовах психоемоційний стан військовослужбовців є одним із найважливіших факторів для успішного виконання завдань. Війна є екстремальною ситуацією, яка перевертає звичні порядки речей і викликає емоційний стрес у людини.

Під час бойових дій у військовослужбовців може виникнути страх перед смертю та пораненням, тривога стосовно збереження власної безпеки та безпеки товаришів, стомленість від тривалої бойової діяльності, а також відчуття вини і страху перед можливими помилками.

Ці емоції можуть вплинути на поведінку військовослужбовців у бойових умовах. Наприклад, вони можуть діяти агресивно, ризиковано або занадто обережно. Важливо навчитися керувати своїми емоціями, щоб уникнути неправильної поведінки та забезпечити свою безпеку та безпеку свого оточення.

Також завжди потрібно діяти в команді, колективно діяти. Військовослужбовці повинні мати довіру один до одного, підтримувати та допомагати один одному в складних ситуаціях. Це допоможе знизити ризик розвитку психоемоційного напруження та зберегти ефективність військового підрозділу під час бойових дій [1, 2, 3].

Таким чином перебування у зоні бойових дій належить до тієї екстремальної ситуації, коли людина постійно зазнає найсильніший психоемоційний стрес, для подолання якого застосовує надмірні вольові зусилля. Все це має надто високу ціну: майже у всіх учасників бойових дій неминуче тією чи іншою мірою спостерігаються зміни у фізичному і психічному стані, що призводить до психологічних проблем. Особлива увага зверталася на мотиваційні аспекти діяльності воїнів, серед яких виокремлювалися насамперед моральні мотиви, суспільнозначущі за своїм характером [3].

Список використаних джерел:

- [1] Военная психология. Материал из Википедии — свободной энциклопедии. [Електронний ресурс]. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F
- [2] Почему солдаты смотрят в пустоту. [Електронний ресурс]. URL: https://www.youtube.com/watch?v=nZZsu5h-io&ab_channel=Diodand
- [3] Терещук А.Д. ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН І ПОВЕДІНКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЩО ПОВЕРНУЛИСЯ ІЗ ЗОНИ АТО. <https://lib.iitta.gov.ua/712659/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83%D0%BA.pdf>